

Доповіді розроблено в рамках Модулю Жана Моне Європейські практики із зеленої трансформації: уроки для України Проєкт 101085135-EUGREEN.

Проєкт співфінансується Європейським Союзом, проте висловлені погляди та думки належать лише авторам цього проєкту і не обов'язково відображають погляди Європейського Союзу чи Європейського виконавчого агентства з питань освіти та культури. Ні Європейський Союз, ні грантодавець не можуть нести за них відповідальність.

Чала Вероніка

д.е.н., проф.

Кожевникова Катерина

асистентка

кафедра Економічної теорії та міжнародних економічних відносин
 ННІ «Придніпровська державна академія будівництва і архітектури»
 м. Дніпро, Україна

СУЧАСНІ ГАЛЬМІВНІ ЧИННИКИ РОЗВИТКУ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ В УКРАЇНІ

Анотація. В роботі розглядаються причини гальмування розвитку зеленої економіки в нашій країні за допомогою елементів факторного аналізу, проводиться їх агрегація за близькими семантичними ознаками. Виокремлюються наступні чинники: фінансовий, правовий, технічний, кадровий, гуманітарний.

Ключові слова: *зелена економіка, відновлювані джерела енергії, зелений тариф, факторний аналіз, агрегація ознак.*

Наприкінці XX – на початку XXI століть людство усвідомило необхідність турботи про навколишнє середовище. Екологічні проблеми стають одним із серйозних цивілізаційних викликів серед глобальних проблем людства, на які неможливо не звертати увагу, як розвинутим країнам так і країнам, що перебувають на шляху становлення. Особливо важливими постають питання екологізації економіки, адже масштабної шкоди довкіллю завдає саме економічна, зокрема виробнича, сфера людської діяльності, яка здійснює свій негативний вплив через неправильне та нерациональне використання природних ресурсів, постійне збільшення масштабів виробництва та зростання кількості промислових об'єктів, які не відповідають нормам екологічної безпеки тощо [1].

З огляду на таку ситуацію, низка країн світу активно впроваджує нові екологічні технології виробництва, приділяє увагу системі ефективного використання ресурсів, при цьому набуває розвитку так звана «зелена» економіка. Внутрішнім змістом останньої є єдність між всіма учасниками економічного простору як на макро так мікро рівнях. Тобто, поєднання природи та бізнесу, бізнесу та держави, держави та суспільства, в цілому світового співтовариства дає можливість збільшення прибутків країн без шкоди довкіллю. Так, зелена економіка є альтернативою сьогодишній домінуючій економічній моделі, яка посилює нерівність, заохочує марнотратство природних ресурсів, спричиняє їх дефіцит і породжує масові загрози навколишньому середовищу та здоров'ю людей [2]. За останні роки концепція зеленої економіки стала важливим пріоритетом для урядів багатьох країн.

В Україні впроваджуються певні механізми щодо реалізації принципів зеленої економіки, що закріплені в Угоді про асоціацію з Європейським Союзом (2014р.). Зелена економіка є досить перспективним сектором для залучення іноземних інвестицій в Україну. Не дивлячись на всі перспективи та позитивні результати цього процесу, існує ряд проблем які необхідно вирішувати на рівні законодавчої та виконавчої влад, фінансової та гуманітарної сфер.

Зеленій економіці України, зокрема причинам гальмування її розвитку присвячена велика кількість публікацій, деякі з них будуть процитовані далі. В цих джерелах наводиться значна кількість причин гальмування, багато з яких мають однаковий, або близький сенс.

Метою даної роботи є аналіз зібраних причин і їх агрегація до незалежних чинників. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити завдання, за допомогою елементів факторного аналізу.

Нижче розглянуті зібрані з різних інформаційних джерел причини гальмування зеленої економіки України, приклади їх прояв та агрегуючі їх чинники.

1) Фінансовий чинник. Обмежене фінансове забезпечення [3]. Невиправдані очікування фінансування – сподівання на державу, інвесторів, міжнародні організацій тощо. Низька фінансова мотивація підприємців до екологізації власного бізнесу [4]. Невисока інвестиційна привабливість проектів «зеленої економіки» в Україні [5]. Так видатки зведеного бюджету України на охорону навколишнього середовища на 01.11.2024 року склали 6938,4 млн. грн., або 0,21%.

В той же час, за даними 2017 року доля загальних витрат на охорону навколишнього природного середовища склала: власні кошти підприємств – 87% , кошти державного та місцевих бюджетів – 7%, інші джерела фінансування, в т.ч. іноземні інвестиції – 6% [4]. Найбільш яскраво ці причини гальмування проявляються у сфері тарифного регулювання зеленої енергетики і викликають низьку зацікавленість населення до використання відновлювальних джерел енергії [7]. Так у 2024 році денний тариф з ПДВ для побутових споживачів електроенергії склав 4,32 грн. за 1 кВт·год. В той же час генерація електроенергії приватними сонячними та вітровими електростанціями оплачувалася операторами енергоринку відповідно як 7,34 грн. та 4,59 грн. за 1 кВт·год. До того ж має місце тенденція вирівнювання вказаних тарифів. Цей підхід ґрунтується на зниженні вартості обладнання альтернативної енергетики, а також поступовому зростанні звичайних тарифів. Тим самим прогнозується, що приблизно через 6 років вартість енергії, отриманої від атомних, вугільних і газових електростанцій зрівняється з вартістю енергії, отриманої від альтернативних джерел. Таким чином, якщо тенденція не зміниться, зелений тариф зникне [8].

3) Технічний чинник. Технологічні виклики. Висока енерговитратність та велика кількість відходів виробництв [1]. Слабка технічна підтримка зеленої економіки. У спадщину від СРСР Україні дістався потужна гірничо-видобувна індустрія. З одного боку вона представляє собою низку брудних виробництв, які важко адаптувати до вимог зеленої економіки, з іншого – це бюджетоутворююча галузь, яку неможна закрити.

Болючою для України є проблема переробки сміття. Лише 3% муніципального сміття переробляється, тоді як 94% захоронюється на звалищах або полігонах. Для порівняння, у Німеччині цей показник перевищує 60%, а в Швеції — понад 99% [9]. Наявність застарілої інфраструктури для утилізації відходів та недостатня кількість сучасних сміттєпереробних заводів створюють серйозні екологічні виклики.

4) Кадровий чинник. Брак професійних навичок [10]. Недостатність кваліфікованих кадрів. На цей час невелика кількість університетів України готує інженерних спеціалістів для зеленої економіки, наприклад, за освітніми програмами “Нетрадиційні та відновлювальні джерела енергії”, “Відновлювана теплоелектро енергетика”, “Відновлювана теплоелектро енергетика та захист довкілля”.

До таких закладів відносяться: Київський політехнічний інститут ім. Ігоря Сікорського, Харківський політехнічний інститут, Харківський авіаційний інститут, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, Національний університет «Одеська політехніка», Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка, Вінницький національний технічний університет.

5) Гуманітарний чинник. Недостатній розвиток екологічної культури та проінформованість суспільства [10]. Недостатня та неефективна «пропагандистська» та інформаційна діяльність, спрямована на поширення серед населення ідей концепції «зеленої» економіки [1].

Зазначені причини гальмування яскраво ілюструються проблемами збирання і побутових відходів. Переважна більшість твердих побутових відходів при первинному збиранні не сортується, оскільки для цього немає необхідної інфраструктури, і навіть там де вона є населення нею не користується, або користується неправильно.

Підсумовуючи, слід зазначити, що аналіз причин гальмування розвитку зеленої економіки в Україні дозволив агрегувати їх до п'яти наступних незалежних чинників: фінансовий, правовий, технічний, кадровий, гуманітарний.

Список використаних джерел:

1. Сич К.О., Бугайчук В.В., Грабчук І.Ф. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. [Електрон. ресурс]. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/648> Економіка та суспільство. 2021. Вип. 30. (дата звернення: 23.12.2024).
2. About green economy. United Nations Environment Programme: вебсайт. URL: <https://www.unenvironment.org/explore-topics/green-economy/about-green-economy> (дата звернення: 23.12.2024).
3. Волошанюк Н.В., Береславець О.А. Фінансування розвитку «зеленої економіки» в Україні. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Вип. 29, 2020. С. 12–16.
4. Головні перешкоди для розвитку зеленої економіки в Україні [Електрон. ресурс]. URL: <https://ecolog-ua.com/news/golovni-pereshkody-dlya-rozvytku-zelenoyi-ekonomiky-v-ukraini> (дата звернення: 23.12.2024).
5. Драч С. Майбутнє «зеленої енергетики» в Україні [Електрон. ресурс]. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/224285_maybutn-zeleno-energetiki-v-ukran (дата звернення: 23.12.2024).
6. Круглов В. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. Науковий вісник: Державне управління. 2023. № 2(14). С. 259–278
7. Мірошниченко В.В., Тьорло В.О. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018. № 1(3). С. 83–88.
8. Зелений тариф для фізичних осіб [Електрон. ресурс]. URL: <https://alteco.in.ua/economics/zelenyj-tarif/zelenyj-tarif-dlya-fizicheskix-lic> (дата звернення: 23.12.2024).
9. Переробка сміття в Україні: виклики та можливості [Електрон. ресурс]. URL: <https://koshykdobra.e-kram.com.ua/post?id=73> (дата звернення: 23.12.2024).
10. Костишин К.А. Проблеми впровадження концепції зеленої економіки у сучасних міжнародних економічних відносинах [Електрон. ресурс]. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/11/336.pdf> (дата звернення: 23.12.2024).